

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 4 november 2009

Mål nr

T 170-08

KLAGANDE

Dolomite AB, 556509-6673

Box 55

334 21 Anderstorp

Ombud: Jur.kand. PK och jur.kand. MT

MOTPART

Gate Rehab Development AB, 556564-0041

Isberga Säteri

333 91 Smålandsstenar

Ombud: Advokat PE

SAKEN

Överföring av mönsterregistrering

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Göta hovrätts dom den 30 november 2007 i mål T 2012-06

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Dolomite AB ska utge ersättning till Gate Rehab Development AB för rättegångskostnader i Högsta domstolen med sexhundraatjugofemtusen-trehundra nittiofem (625 395) kr, varav 601 350 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Dolomite AB har yrkat att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, bifaller bolagets talan, befriar bolaget från skyldigheten att ersätta Gate Rehab Development AB för rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten och förpliktar Gate Rehab Development AB att ersätta bolaget för rättegångskostnader i dessa instanser.

Gate Rehab Development AB har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har, med utgångspunkt i att mönstret till WWW-rollatorn har överlåtits till Dolomite AB och inte har gjorts allmänt tillgängligt innan Gate Rehab Development AB ansökte om registrering av mönstret till RollX-rollatorn, meddelat prövningstillstånd i målet.

DOMSKÄL

Bakgrund m.m.

Dolomite förvärvade år 2000 genom avtal med formgivarna AA och SA samtliga rättigheter till formgivningen av en rollator (WWW-rollatorn). Dolomite ansökte året därpå hos Patent- och registreringsverket om registrering av formgivningen. Senare samma år och innan ansökan hade offentliggjorts återkallade Dolomite sin ansökan. Genom hovrättens dom är avgjort att Dolomite varit berättigat att på grundval av sitt förvärv från formgivarna ansöka om mönsterregistrering av WWW-mönstret.

År 2004 ansökte Gate hos Patent- och registreringsverket samt hos Office for Harmonization in the Internal Market (OHIM) om registrering av en formgivning av en rollator (RollX-rollatorn). Gate beviljades de sökta registreringarna. Gate grundade sin ansökan på att AA såsom skapare av formgivningen hade överlåtit denna till bolaget.

Dolomite har yrkat att Gates mönsterregistreringar ska överföras till bolaget. Talan grundas på att formgivningen av RollX-rollatorn ska anses utgöra samma formgivning som Dolomite förvärvade år 2000. I målet aktualiseras frågan om Dolomite har bättre rätt än Gate till den formgivning som låg till grund för Gates registreringar av mönstret till RollX-rollatorn. En av de frågor som därvid måste besvaras är om det i sakrättsligt hänseende råder identitet mellan formgivningarna.

*Rättsliga utgångspunkter*Bestämmelser rörande mönsterrätt

Ett mönster i mönsterskyddslagens mening är en produkts eller produktfels utseende, som bestäms av själva produktens detaljer eller av detaljer i produktens utsmyckning särskilt vad gäller linjer, konturer, färger, former, ytstrukturer eller material (1 § 1 mönsterskyddslagen, 1970:485). Beträffande en gemenskapsformgivning ges uttrycket formgivning motsvarande definition i artikel 3 i rådets förordning (EG) nr 6/2002 av den 12 december 2001 om gemenskapsformgivning (formgivningsförordningen).

Enligt 1 a § mönsterskyddslagen kan den som skapat ett mönster (formgivaren), eller den till vilken formgivarens rätt har övergått, genom registrering få ensamrätt till mönstret (mönsterrätt). Motsvarande gäller för en registrerad gemenskapsformgivning (artikel 14.1). Under förutsättning av att formgivningen har gjorts tillgänglig för allmänheten inom den europeiska gemenskapen erhålls även en ensamrätt till en oregistrerad formgivning enligt artiklarna 11 och 19.2 formgivningsförordningen. En mönsterrätt konstitueras således genom registrering respektive tillgängliggörande för allmänheten.

Den mönsterrättsliga ensamrätten till en formgivning innebär att innehavaren, med vissa undantag, kan hindra andra från att utnyttja formgivningen. Saknas mönsterrätt kan den som skapat formgivningen eller genom ett avtal har förvärvat resultatet av ett formgivningsuppdrag således inte på mönsterrättslig grund hindra annans användning av formgivningen eller av en formgivning som för en kunnig användare ger samma helhetsintryck.

Om ett mönster (en formgivning) har registrerats för annan än den som är berättigad till det genom att ha skapat eller förvärvat rätten till det från formgivaren, ska på talan av den berättigade rätten överföra registreringen på honom (32 § första stycket mönsterskyddslagen). Av artiklarna 15 och 27 formgivningsförordningen följer att detta även gäller en registrerad gemenskapsformgivning.

Bättre rätt till formgivarrätt

En immaterialrätt kan inte vara föremål för godtrosvärv, inte heller vid dubbelöverlåtelse. Vid en dubbelöverlåtelse anses således den förste förvärvaren ha bättre rätt till immaterialrätten även om den senare förvärvaren var i god tro vid sitt förvärv. Eftersom det inte finns något användbart sakrättsligt moment att tillgå, utan det sakrättsliga skyddet uppstår redan genom avtalet, blir prioriteten i tid avgörande för företrädesrätten vid dubbelöverlåtelse. (Se t.ex. Bernitz m.fl., Immaterialrätt och otillbörlig konkurrens, 11 uppl. 2009, s. 295, Hessler, Allmän sakrätt, 1973, s. 231 f., Håstad, Sakrätt, 6 uppl. 1996, s. 77 och 83 och Walin, Panträtt, 2 uppl. 1998, s. 220 f., 266 och 269 samt beträffande formgivning prop. 1969:168 s. 182. Jfr också 1 kap. 5 § handelsbalken och 31 § andra stycket skuldebrevslagen angående tidsprioritet som utgångspunkt för företrädesrätten vid dubbelöverlåtelse.)

Det som nu sagts gäller även rätten till en formgivning, dvs. närmast rätten att ansöka om registrering av den eller att offentliggöra den (formgivarrätt). Har en dubbelöverlåtelse av formgivarrätten ägt rum är alltså den senare förvärvarens fång ogiltigt. Om den senare förvärvaren har fått formgivningen registrerad för egen del, finns det således förutsättningar för den

förste förvärvaren att få mönsterregistreringen hävd enligt 31 § mönsterskyddslagen eller överförd på sig med stöd av 32 § samma lag.

I sammanhanget bör uppmärksammas att den senare förvärvaren behåller sin mönsterrätt om talan om hävning eller överföring av mönsterregistreringen inte väcks inom den tid som anges i 31 a och 32 §§ mönsterskyddslagen.

Sakrättslig identitet mellan formgivningar – likhetskrav

I mål om överföring av mönsterregistrering uppkommer frågan om vilket krav på likhet som skall ställas vid prövningen av om den registrerade formgivningen är samma som den som anspråket grundas på. En talan om överföring av mönsterregistrering grundas på ett anspråk om bättre rätt till den formgivning som registreringen avser (eller mer precist bättre rätt till rätten till formgivningen). Sådana bedömningskriterier som har till ändamål att ligga till grund för prövningen av en formgivnings skyddsbarhet eller skyddsomfång (2 och 5 §§ mönsterskyddslagen och artiklarna 4.1 och 10 formgivningsförordningen) saknar omedelbar relevans för prövningen i det förstnämnda fallet.

Om det står klart att den registrerade formgivningen inte utgör en ren efterbildning av kärandens, kan denne sägas göra anspråk på att tillerkännas en rätt till annans formgivningsinsatser eller till något utöver vad käranden själv har förvärvat. Det får anses saknas fog för att käranden – som valt att avstå från möjligheten att erhålla mönsterrätt för sin formgivning – skall tillerkännas rätt till de formgivningsinsatser som skiljer formgivningarna åt oavsett om skillnaderna är såpass små att helhetsintrycket för den kunnige användaren är detsamma eller om skillnaderna är större, såsom t.ex. när

endast de bärande formgivningselementen överensstämmer. Vad nu anförts kan sägas följa redan av att käranden enligt 1 a § mönsterskyddslagen och artikel 14.1 formgivningsförordningen inte skulle ha varit berättigad sökande av den aktuella mönsterregistreringen, eftersom käranden inte skapat eller förvärvat rätten till samtliga delar av den formgivning som lagts till grund för registreringen.

Slutsatsen är att det saknas skäl att medge en överföring av ett mönster som inte utseendemässigt överensstämmer med kärandens. Obetydliga utseendemässiga avvikelser som kan antas ha kommit till stånd utan ett medvetet formgivningsarbete får godtas vid prövningen av detta sakrättsliga identitetskrav. Att allmänna sakrättsliga principer i regel innebär att även långtgående bearbetningar eller ändringar av lösa saker och fast egendom inte hindrar en vindikation av egendomen leder inte till en annan bedömning, eftersom fråga är om en immateriell rättighet vars natur väsentligen skiljer sig från nu nämnda egendomsslag. Hur en mönsterrätt till en formgivning som är beroende av en tidigare formgivning som saknar mönsterrätt skall behandlas saknas anledning att nu ta ställning till (jfr Lassen och Stenvik, Designrett, 2006, s. 107 f.).

Jämförelseunderlag

Vid prövning av ansökan om registrering av mönster liksom vid en prövning av vad som är skyddat måste utgångspunkt tas i det exemplar av formgivningen – en bild eller en modell – som bifogats ansökan. Vid en talan om bättre rätt till formgivning – registrerad eller oregistrerad – är utgångspunkten en annan. En jämförelse ska då göras mellan den formgivning som pretendenten påstår sig ha skapat eller ha förvärvat och den formgivning som mönsterrättshavaren uppger sig ha skapat eller förvärvat. Jämförelse-

underlaget kan då även bestå av andra exemplar av mönsterrättshavarens formgivning, såsom fotografier tagna ur olika vinklar, ritningar, modeller och produkter, än det exemplar som legat till grund för ansökan.

Bedömningen i förevarande fall

Dolomites avtal med formgivarna av WWW-rollatorn har omfattat samtliga rättigheter till produkten. Vid tidpunkten för överlåtelsen var formgivningen varken registrerad eller offentliggjord varför överlåtelsen i mönsterrättsligt avseende endast omfattat formgivarrätten. Huruvida Gates förvärv av formgivarrätten till RollX-rollatorn har skett i god tro saknar, som framgått av det tidigare anförda, betydelse.

Ett bifall till Dolomites talan om överföring av registreringarna av formgivningen till RollX-rollatorn skulle därmed förutsätta att det föreligger överensstämmelse mellan formgivningen av WWW-rollatorn och den registrerade formgivningen av RollX-rollatorn.

Dolomite har emellertid gjort gällande att, med hänvisning till att det avtal genom vilket bolaget förvärvade formgivarnas rättigheter till WWW-rollatorn bl.a. föreskriver att formgivarna förbinder sig att inte framställa en produkt som är förväxlingsbar med eller i väsentliga avseenden liknar WWW-rollatorn, Dolomites förvärv även omfattar formgivningen av RollX-rollatorn. Formgivarnas åtagande mot Dolomite att avstå från vissa förfaranden kan emellertid inte ges verkan mot tredje man. Det saknas därför skäl att närmare pröva om formgivningen av RollX-rollatorn är förväxlingsbar med eller i väsentliga avseenden liknar WWW-rollatorn.

Det jämförelseunderlag som har åberopats av parterna har avsett bl.a. en prototyp av WWW-rollatorn, en RollX-rollator, ritningar och fotografier av dessa samt det bildmaterial som utgör underlag för de registrerade mönstren. Vid en jämförelse mellan formgivningarna kan konstateras att det inte råder utseendemässig överensstämmelse mellan dem. Dolomites talan om överföring av mönstren kan därför inte vinna bifall. Hovrättens domslut skall således fastställas.

Vad Gate har yrkat i ersättning för rättegångskostnad i Högsta domstolen får anses skäligt.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gertrud Lennander,
Kerstin Calissendorff (referent), Per Virdesten, Gudmund Toijer
och Stefan Lindskog (skiljaktig)
Föredragande revisionssekreterare: Hampus Lilja

SKILJAKTIG MENING

Justitierådet Stefan Lindskog är skiljaktig beträffande motiveringen och anför:

”Formgivarrätten (i mening av rätten att mönsterskydda en sådan formgivning som i mönsterskyddslagen kallas mönster) är en överlåtbar förmögenhets-tillgång som initialt tillkommer formgivaren såsom formgivningens skapare.

När en formgivare överlåter sin rätt till en icke mönsterskyddad formgivning innebär det dels att formgivaren har att till förvärvaren föra över den kunskap som ligger i formgivningen, dels att förvärvaren tar över formgivarens rätt (d.v.s. den rätt som må finnas) att mönsterskydda formgivningen och att angripa mönsterskydd som annan fått (t.ex. genom en talan om överförande av mönster enligt 32 § första stycket mönsterskyddslagen), dels att formgivaren inte själv ska skaffa sig ställning av mönsterhavare till formgivningen eller på annat sätt nyttja denna.

Vad som i obligationsrättsligt hänseende gäller när en konkurrenssituation avseende en formgivarrätt uppkommer bestäms av allmänna förmögenhetsrättsliga principer. Ett typfall där en bättre rätt till en formgivarrätt kan göras gällande är när mönsterhavaren på ett otillbörligt sätt kommit över en formgivning som någon annan skapat. T.ex. kan en bild på formgivningen ha stulits från formgivaren och ha använts för en mönsterregistrering. Då kan formgivaren få mönstret överfört på sig enligt 32 § första stycket mönsterskyddslagen. En annan situation som kan föranleda en sådan överföring är att en formgivarrätt efter klander av ett arvskifte förs över från en arvinge till en annan.

Sakrättsligt skydd är inte möjligt för förvärv av vilken nyttighet som helst. Om B åtar sig att göra en utredning exklusivt för A, har A i förhållande till B ensamrätt till utredningsresultatet (det intellektuella innehållet, som t.ex. kan ha formen av en skriftlig rapport). Denna rätt måste dock antas vara utan skydd mot såväl Bs borgenärer (om Bs konkursbo mot betalning låter en tredje man ta del av utredningen torde inte boet på massanivå bli ersättningsskyldigt mot A, men A kan ha rätt att bevaka ett ersättningsanspråk i konkursen) som mot en senare förvärvare C (C står i princip fri att utan någon ersättningsskyldighet mot A och oberoende av ond tro använda sig av utredningsresultatet). På motsvarande sätt måste antas att ett förvärv av en företagshemlighet enligt lagen (1990:409) om företagshemligheter är utan sakrättsligt skydd (jfr Wainakka i Persson m.fl., Immaterialrätt och sakrätt, 2002, s. 251 f.). Det ska tilläggas att huruvida äganderätten till den fysiska rapporten (t.ex. en pappersutskrift) eller upphovsrätten till dess innehåll kan förenas med sakrättsligt skydd är andra frågor. Vidare bör från frågan om As skydd mot Cs förvärv hållas isär spörsmålet rörande Cs eventuella skadeståndsansvar mot A. Om C genom avtal med B tillgodogör sig det immateriella resultatet av vad B utfört på uppdrag av A, kan C under mycket speciella omständigheter tänkas ha att ersätta A för den skada som detta fört med sig (jfr Hessler, Allmän Sakrätt, 1973, s. 493 ff.; jfr även 5 § lagen om företagshemligheter och NJA 2005 s. 608 med hänvisningar).

Sakrättsligt skydd för ett förvärv av (en rätt till) en viss intellektuell prestation är dock möjligt om (rätten till) prestationen är immaterialrättsligt skyddad. Det gäller också förvärv från den som frambringat prestationen. Förvärvaren av en mönsterrätt får skydd mot överlåtarens borgenärer redan genom avtalet, och det även om formgivaren själv är överlåtare (ursprungsförvärv). Och han har skydd mot en senare förvärvare även när denne är i god tro. Se majoritetens

hänvisningar till den juridiska litteraturen. Vad som gäller i fråga om sakrättsligt skydd för en förvärvad rätt till en formgivning synes inte behandlat i rättslitteraturen.

En central fråga i målet är när en intellektuell prestation som går ut på en formgivning har nått ett sådant stadium och är så kvalificerad, att ett ursprungsförvärv av rätten till prestationen bör vara skyddat mot en senare överlåtelse. I vidare mening handlar det om vad som i sakrättslig mening kan utgöra ett rättighetsobjekt (om objektsbegreppet i civilrätten, se Strömholm, Upphovsrättens verksbegrepp, 1970, s. 137 ff.).

Av vad som anförts i det förgående får anses följa att ett ursprungsförvärv av en rätt till en formgivningsliknande prestation som inte utgör ett mönster i mönsterskyddslagens (resp. formgivningsförordningens) mening över huvud inte är sakrättsligt skyddat. Därmed återstår tre möjligheter, nämligen att skyddsbarhet mot en senare förvärvare förutsätter (i) inte mer än att prestationen utgör ett mönster i mönsterskyddslagens (resp. formgivningsförordningens) mening, (ii) att prestationen utgör ett mönster i mönsterskyddslagens (resp. formgivningsförordningens) mening och uppfyller kraven för mönsterrätt, samt (iii) att formgivningen har immaterialrättsligt fulländats till en mönsterrätt (genom registrering eller, såvitt gäller formgivningsförordningen, genom att det gjorts tillgänglig för allmänheten på det sätt som krävs för mönsterskydd).

Till en början står det enligt min mening klart att om formgivningen inte uppfyller vad som krävs för mönsterskydd – det fall som ovan betecknats (i) – kan ett förvärv från formgivaren av rätten till en formgivning inte få sakrättsligt skydd. En sådan formgivning varken är eller kan bli en immaterialrätt. Rätten till formgivningen innefattar här – sedan den kunskap som ligger i form-

givningen förts över från formgivaren till förvärvaren – inte mer än en skyldighet för formgivaren att inte nyttja formgivningen (d.v.s. en s.k. negativ förpliktelse; om tredjemansverkningar av en sådan förpliktelse, se bl.a. Sjöman i JT 2004-05 s. 849 ff. med hänvisningar), eftersom det inte finns något som kan mönsterskyddas. Det finns ingen sakrättsligt relevant skillnad mellan ett ursprungsförvärv av en sådan rätt och ett ursprungsförvärv av en rätt till någon annan intellektuell prestation som inte kan få immaterialrättsligt skydd. I det följande utgår jag därför från att den formgivning som den överlåtna rätten avser är så kvalificerad att den uppfyller kraven för mönsterskydd och alltså kan mönsterskyddas (så är fallet i målet). Valet står alltså mellan fall (ii) och fall (iii).

Prioritetsprincipen (förste förvärvaren vinner) är beträffande lösöre knäsat i 1 kap. 5 § handelsbalken och kommer för fordringsrättigheter till uttryck i 31 § andra stycket skuldebrevslagen (1936:81), dock att genombrott i båda fallen sker när det senare förvärvet fullföljts (genom iakttagande av det sakrättsliga momentet) i god tro. Av vad som anförts i det föregående följer vidare att prioritetsprincipen gäller än starkare vid dubbelöverlåtelse av en mönsterrätt, eftersom den inte genombryts vid godtrosvärv (skälet torde vara att det saknas något lämpligt sakrättsligt moment att knyta den goda tron till).

Att prioritetsprincipen skulle gälla på samma sätt vid en dubbelöverlåtelse av en formgivarrätt som vid en dubbelöverlåtelse av en mönsterrätt är enligt min mening inte något givet. Formgivarrätten är – även om formgivningen uppfyller kraven för mönsterskydd, vilket här förutsätts – ofullgången genom att den endast utgör ett slags förstadium till en motsvarande mönsterrätt. Formgivningen är (ännu) inte förenad med något immaterialrättsligt skydd. Bestämmelserna i 32 § första stycket mönsterskyddslagen respektive artiklarna 15 och

27 formgivningsförordningen innefattar inget tredjemansskydd i materiell mening utan endast en möjlighet att få en mönsterrätt överförd, om det är motiverat av det materiella rättsläget. Formgivarrätten framstår till sin typ alltså inte som en sådan rättighet där konkurrens efter dubbelöverlåtelse behöver lösas på det sätt som gäller för mönsterrätten.

Om ett förvärv av en formgivarrätt inte ger något omedelbart skydd mot en senare överlåtelse leder det i praktiken till att den förvärvare som först får mönsterrätt till formgivningen går segrande ur striden ("first to file"). Det kan förefalla mindre förenligt med de nyssnämnda bestämmelserna om överförande av en mönsterrätt. Dessa bestämmelser innebär ju att det materiella rättsläget avseende formgivarrätten är bestämmande för vem som ska ha mönsterrätten, vilket kan synas leda till att för den frågan innehavet av mönsterrätten rent logiskt inte kan vara av relevans. Av just det förhållandet att bestämmelserna inte ger någon ledning i materiellt hänseende följer emellertid också, att de inte utesluter att sakrättslig betydelse tillmäts erhållandet av mönsterrätten till den omtvistade formgivningen; om innehavet av mönsterrätten skulle styra i aktuellt hänseende får det endast till följd att bestämmelserna inte får någon relevans för dubbelöverlåtelsetallet.

Varken allmänna rättsprinciper eller bestämmelserna i mönsterskyddslagen respektive formgivningsförordningen ger således någon ledning i den här aktuella sakrättsliga frågan. Det gör inte heller förarbetena till mönsterskyddslagen. Visserligen uttalas där att ett godtrosvärk av en formgivarrätt inte är möjligt (prop. 1969:168 s. 182). Men betydelsen av god tro kan aktualiseras i olika fall. Ett exempel är att B stjälar en bild på en formgivning från skaparen A och säljer den till C, som mönsterskyddar formgivningen. A har då, på det sätt

som kommer till uttryck i förarbetsuttalandet, rätt att få mönstret överfört på sig även om C skulle ha varit i god tro om Bs förfoganderätt.

I ett mer rättsystematiskt perspektiv kan noteras att det framstår som oklart huruvida ett förvärv av en formgivarrätt från formgivaren (d.v.s. ett ursprungsförvärv) är skyddat mot dennes borgenärer och i så fall under vilka förutsättningar. Ett skydd för den förste förvärvaren mot en senare överlåtelse kan dock tänkas finnas trots att borgenärsskydd för förvärvet saknas. Omsättningsskyddet behöver inte sammanfalla med borgenärsskyddet, även om det regelmässigt är fallet och också regelmässigt är lämpligt.

Det är också oklart om en formgivarrätt är utmättningsbar. Frågan har i Persson m.fl. behandlats av Wolk (s. 50; utmätning sägs inte kunna ske) och Millqvist (på s. 60 hänvisas till vad som gäller för patent och på s. 53 uttalas att uppfinnarrätten kan utmätas). Från systemsynpunkt är att beakta att om formgivarrätten kan utmätas, en effektiv utmätning hos formgivaren av hans formgivarrätt förutsätter skydd mot en formgivarens senare överlåtelse. Men en utmätning av en formgivarrätt kan inte hindra formgivaren från att på det ena eller andra sättet slå mynt av formgivningen. Han har ju inte underkastat sig att inte nyttja formgivningen, och utmätningen kan inte leda till uppkomsten av en sådan skyldighet (till skillnad från utmätning av en rätt till en mönsterskyddad formgivning; här måste formgivaren respektera den nye mönsterhavarens rätt till mönstret). Det saknas därför anledning att vid bedömningen av den aktuella frågan ta någon hänsyn till utmätningsspekten, om nu formgivarrätten skulle vara utmättningsbar.

Mot bakgrund av det anförda bör frågan huruvida formgivarrätten är en rättighet av sådant slag att ett ursprungsförvärv av den kan vara föremål för skydd mot en

senare överlåtelse vara att besvara utifrån en rättspolitisk avvägning av de typiska behoven av rättsskydd och andra ändamålsöverväganden som gör sig gällande (jfr Håstad, Sakrätt avseende lös egendom, 6 uppl., s. 83). Att formgivarrätten inte är en sakrätt i traditionell mening hindrar inte att ett förvärv av en sådan rätt kan vara sakrättsligt skyddad, om tillräckliga skäl talar för det.

Om den förste förvärvaren ska skyddas mot en senare förvärvare bör det sakrättsliga identitetskravet inte bestämmas alltför snävt. En snäv bestämning skulle ju innebära att en formgivare, inför en andra överlåtelse av en formgivning, genom begränsade ytterligare formgivningsinsatser kunde beta den förste förvärvaren dennes skydd mot den senare förvärvaren. Skyddet blir då närmast meningslöst. Men om den förste förvärvaren skulle ha bättre rätt till en senare överlåtelse av en formgivning som, en mer betydande utveckling av den formgivning han själv förvärvat, försvårar detta på andra sidan bedömningen när det gäller att bestämma om skillnaderna hindrar att fråga ska anses vara om samma formgivning. Det leder också till frågan om den förste förvärvaren, för det fall han befins ha bättre rätt till den utvecklade formgivningen, har att utge ersättning för det värde som ligger i utvecklingen.

Ingen av förvärvarna har lättare än den andre att skydda sig mot ett konkurrerande förvärv genom löften av eller frågor till formgivaren. Båda är lika beroende av formgivarens redlighet. Ett löfte till den förste förvärvaren att inte sälja igen kan svikas och en försäkran till den andre att ingen tidigare försäljning har skett kan vara oriktig. Båda kan emellertid säkra sin rätt genom att skydda mönstret. Mönsterskyddet verkar således effektivt mot en dubbelöverlåtelse av formgivarrätten. Något egentligt behov av skydd utöver vad som följer av möjligheten att skydda mönstret har den förste förvärvaren i regel inte. Om den andre förvärvaren fått mönsterrätt och börjat exploatera formgivningen

ekonomiskt har han däremot ett behov av skydd mot att bli fråntagen mönsterrätten (ett visst sådant skydd finns dock genom att rätten till en överföring enligt 32 § första stycket mönsterskyddslagen är på visst sätt tidsbegränsad efter vad som föreskrivs i 31 a § fjärde stycket).

En annan aspekt är att det främjar enkelhet och klarhet att låta den förste mönsterhavaren behålla mönsterrätten. En tillämpning av prioritetsprincipen på förvärvet av formgivarrätten kan, som detta mål utvisar, föranleda komplicerade överväganden, såväl beträffande huruvida rätten i sig är skyddad mot senare överlåtelse (frågan blir om föremålet för den förvärvade rätten är en formgivning eller något mindre utvecklat och, för det fall det rör sig om en formgivning, om denna uppfyller vad som krävs för mönsterskydd) som beträffande vad som är att anse som en relevant dubbelöverlåtelse (frågan blir om en sådan likhet föreligger att det rör sig om samma formgivning; hur besvärande dessa bedömningssvårigheter blir beror dock, som framgått av det föregående, på hur snävt identitetskravet ställs). Tvister om rätt till överföring av mönster kan också på andra sätt bli invecklade och pågå under lång tid. I detta sammanhang finns anledning att uppmärksamma att det framstår som osäkert om en förvärvare i senare led har ett sådant skydd som avses i 31 a § fjärde stycket mönsterskyddslagen, om den förste innehavaren inte har det på grund av ond tro. Ett anspråk på överföring av mönster kan således vålla osäkerhet under lång tid.

Det sist sagda leder vidare till konstaterandet att rättsekonomiska aspekter talar för att uppkomsten av mönsterskydd bör styra. Genomsnittligt torde den förvärvare som först skaffar sig mönsterrätt till formgivningen sätta högst värde på att få ensamrätt till denna. Om skydd mot en senare överlåtelse saknas kommer vidare tvisten att avse den förste förvärvarens rätt till ersättning, inte

rätt till en överföring av mönsterrätten. Minskad osäkerhet rörande vem som får utöva mönsterrätten är ägnat till ett effektivare utnyttjande av denna.

Om den andre förvärvaren är i ond tro om det första förvärvet kan det dock i ett etiskt perspektiv förmenas att han ska vinna (hur långt det argumentet bär låter sig dock diskuteras, se Hessler, a.a. s. 207). Men den värdering som ligger i att ond tro kan bära beaktas tillgodoses bättre genom ett skadeståndsansvar för den andre förvärvaren än genom att den förste förvärvaren får rätt till mönstret. En rätt till mönstret i endast ondtröfall låter sig f.ö. mindre väl förenas med att formgivarätten antas sakna sådan objektskaraktär som förutsätts för att ett ursprungsförvärv ska vara skyddat mot en senare överlåtelse.

Mot bakgrund av det anförda bör efter min åsikt ordningen vara, att när flera förvärvat samma formgivar rätt från formgivaren vinner den som fått mönsterrätt och det oberoende av god tro. Det betyder att som jag ser det har Dolomite inte rätt till en sådan överföring som yrkas.

Jag vill tillägga att jag har begränsat mina överväganden till vad som bör gälla för just formgivar rätten och vid förvärv från formgivaren (ursprungsförvärv). Vad som bör gälla för förvärv av liknande rättigheter (t.ex. uppfinnar rätten) och i andra situationer (t.ex. förvärv i senare led av en formgivar rätt; här uppkommer frågan om 31 § skuldebrevslagen kan tillämpas analogt i det ledet) lämnar jag i detta sammanhang öppet. Problemområdet är för stort och för obearbetat för att det ska vara möjligt att i ett mål av detta slag ta ställning på en mer generell nivå. Hithörande frågor förtjänar en grundlig fortsatt rättsvetenskaplig behandling för att i avsaknad av lagstiftning möjliggöra en konsistent och välavvägd utveckling i praxis.”